

การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
Administration and Management of Education for Sustainable
Development

ภัทวาลัญญ์ ทรัพย์เจริญ¹

Phakkawalanch Supjarern

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education Kasetsart University

Corresponding Author e-mail: luckyda2566@gmail.com

Received: 2024-05-07 Revised: 2024-06-14 Accepted: 2024-06-18

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องอาศัย การศึกษาเป็นกลไกในการดำเนินการ ซึ่งกลวิธีในการจัดการให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายของการ พัฒนาคนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำได้โดยการบริหารและจัดการการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ในทุกระดับการศึกษา ซึ่งแบ่งระดับการศึกษา ได้ดังนี้ (1) การศึกษาระดับพื้นฐาน (2) การศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และ (3) การศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีองค์ประกอบในการบริหารและการจัด การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังต่อไปนี้ (1) การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในทุกระดับของการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษา นอกกระบบ (2) การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้บริหารในยุคการศึกษา 4.0 (3) การพัฒนาผู้สอนเป็น ผู้สอนแบบมืออาชีพ (Professional) (4) การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competencies) (5) การบริหารงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา (6) การพัฒนาประสิทธิภาพของ ระบบบริหารจัดการศึกษา และ (7) การส่งเสริมและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนา งานวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านศึกษานำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords): การบริหารและการจัดการศึกษา; การพัฒนาที่ยั่งยืน; การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

Education is a tool for sustainable development. A society with sustainable development must rely on education as a mechanism for implementation. The strategies for managing education to achieve the goal of human development for sustainable development involve successful administration and management of

education at all levels as follows: (1) Basic Education (2) Vocational Education and (3) Higher Education. The components of educational administration and management for sustainable development are as follows: (1) Curriculum development that promotes sustainability in economic, social, and environmental aspects at all educational levels, both in formal and non-formal education systems. (2) Development of administrators to become leaders in Education 4.0 era. (3) Development of teachers to become professional educators (Professional). (4) Development of students to achieve competencies (Competencies). (5) Management of educational administration budget. (6) Development of educational management system efficiency. (7) Promotion and support of facilities for research and innovation development to enhance the country's competitive capabilities to sustainable development education.

Keywords: Administration and Management of Education; Sustainable Development; education for sustainable development

บทนำ (Introduction)

บทความชิ้นนี้เป็นบทความวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อศึกษาองค์ประกอบในการบริหารและจัดการการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลของงานวิจัย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารและจัดการศึกษาของเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ใน Agenda 2030 หรือ Global Goals ประเทศสมาชิกทั้งหมดลงนามรับรองเป็นพันธะสัญญาที่เรียกว่า “Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development” หรือ “วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นชุดเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกหลังปี ค.ศ. 2015 ที่ได้รับการรับรองจาก 193 ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2015 ครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ต้องบรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลา 15 ปี ที่ครอบคลุมการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 นั้น มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานไปสู่การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ได้กล่าวถึง การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2559 – 2567) ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติจุดมุ่งหมายของการศึกษาไทยไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ

สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และกำหนดหลักการของการจัดการศึกษาไว้ว่า (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (ทุกคน) (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การบริหารและการจัดการศึกษาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อนำสาระจากยุทธศาสตร์ทางการศึกษาไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานทางการศึกษาของหน่วยงานที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการบรรลุเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของหน่วยงานทางการศึกษาและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 –2579 เป็นยุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่วางแผนการดำเนินงานภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 –2580) และเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนดำเนินงานตามนโยบายทางการศึกษาของสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สอดคล้องกับหลักการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยนำไปหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปี โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่องค์การระหว่างประเทศโดยสหประชาชาติกำหนดขึ้น คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย (1) หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) (2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมกันและทั่วถึง (Inclusive Education) (3) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และ (4) หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยังยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) พิจารณาประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) เพื่อนำไปสู่การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การพิจารณาประเด็นของคุณภาพของคนทุกช่วงวัยในประเทศ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม

จากผลวิจัยของการศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตำบลห้วยโป่ง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดลพบุรี รูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้เทคนิค วิธีการ ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยต้องให้ผู้ได้บังคับบัญชา คือ ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักรบการโรงเรียนที่มีบทบาทหน้าที่

แตกต่างกันไปนั้น ต้องร่วมมือ ร่วมใจในการทำงาน ตามความรับผิดชอบ ทั้งครูอาจารย์ โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษาไร้พรมแดน ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการจัดการศึกษาให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จะต้องจัดท้าวสศออุปกรณกรเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้แก่ครูและนักเรียน ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรเพื่อสามารถสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ ประกอบด้วยงานที่สำคัญ 4 ด้าน คือ (1) การบริหารงานวิชาการ มุ่งเน้นวิธีการแก้ไขปัญหาเป็นตัวยุตั้งโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (2) การบริหารงบประมาณและการเงิน ส่งเสริมให้ทุกโครงการได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึง (3) การบริหารบุคคล ส่งเสริมให้ครูพัฒนาด้านความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยอยู่เสมอ และ (4) การบริหารงานทั่วไป ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยอยู่เสมอเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการงานเอกสารและธุรการ ซึ่งแต่ละงานจะมีรายละเอียดในการปฏิบัติงานที่จะทำให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาสัมฤทธิ์ อธิจิตโต (ถาวร), 2561) ในการบริหารและจัดการศึกษานั้น เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า บุคคลระดับการบริหารนโยบาย สั่งการ กำกับ ติดตาม และคอยประสานงานนั้น คือ ผู้บริหาร ซึ่งเป็นกลไกหลักในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ผู้บริหารต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงในการดูแล ควบคุม กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการทำงานในส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ได้ ดังนั้น ความก้าวหน้า หรือ ความล้าหลังของสถานศึกษาและคุณภาพของนักเรียน จะขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร สถานศึกษานั้น โดยภาพรวมแล้วจะมีภาระหลักที่สำคัญ 3 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ภาระด้านการบริหารงานภายในของสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการบริหารเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติงานในงานวิชาการ และงานกิจการนักเรียนเป็นงานหลัก จากนั้นจะเป็นงานการเงินและการงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาในอนาคตมีแนวโน้ม ความสำคัญ ดังนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของชุมชน การมุ่งเน้นผลลัพธ์และ การพัฒนาอย่างยั่งยืน สถานศึกษาในอนาคตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ, 2567)

2. ภาระด้านการพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นงานพื้นฐาน และมีงานด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการการศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรม การวางแผน กำหนดการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3. ภาระด้านการประสานงานและการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ทั้งในระดับชุมชนหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่นภายนอกระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

ความหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Definition of education for sustainable development)

จากการที่องค์กร UNESCO ของสหประชาชาติได้มีการประชุมและตกลงกันว่า ศัพท์ที่ใช้สำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการใช้คำอย่างหลากหลาย ได้แก่ การศึกษาที่ยั่งยืน (Sustainable Education: SE) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development: SED) การศึกษาสำหรับความยั่งยืน (Education for Sustainability: EfS) การศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Education To Sustainable Development : ETSD) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่เป็นความยั่งยืน (Education for Sustainability Development: EFSD) อย่างไรก็ตาม คำศัพท์ที่ตกลงใช้ทั่วไป คือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD: Education for Sustainable Development) เป็นศัพท์ที่ใช้ในระดับสากลและปรากฏอยู่ในเอกสารของสหประชาชาติ ซึ่งจากการประชุมของคณะกรรมการ Brundtland เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา โดยสรุปความหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ดังนี้

ความหมายขององค์กรสหประชาชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นหลังต้องยอมลดความต้องการของเขาเอง หรือเป็นนโยบายที่สนองความต้องการของประชาชนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายทรัพยากรของคนในอนาคต (ป.อ. ปยุตโต, 2561)

ความหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การศึกษาเพื่อเสริมพลังผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจอย่างมีข้อมูลและมีการกระทำที่มีความรับผิดชอบต่อความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต พร้อมทั้งเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาและผลลัพธ์การเรียนรู้ วิธีการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ มุ่งสู่การบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดคือ การเปลี่ยนแปลงสังคม พัฒนาการบริหารและจัดการการศึกษาไปสู่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning)

พิณสุตา สิริธรรังศรี (ม.ป.ป.) ให้ความหมายอีกมุมมองหนึ่งของการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในบทความเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน: การศึกษาโดยการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนทุกคน และคนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตระหนักและรับรู้ปัญหาและความต้องการท้องถิ่นและชุมชนของตนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผล และร่วมชื่นชมผลสำเร็จร่วมกันตามบริบทของสังคมไทย ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในด้านความมีเหตุผล ความรู้จักพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไขของความรู้อุดมคติที่นำไปสู่ความสำเร็จ และบูรณาการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชน โดยมีสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นฐานการดำเนินงานร่วมกัน

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวคิด 2 กระแส คือ (1) เป็นแนวคิดของประชาคมโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (WCED) ที่ให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมเป็นหลักการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจนส่งผลด้านลบแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นการพัฒนาที่เกิดความไม่สมดุล แนวคิดหลักการพัฒนาแบบใหม่ในการพัฒนาต้องมีการคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และการรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไว้ด้วย และ (2) แนวคิดของยูเนสโก (UNESCO) ที่จัดให้มีทศวรรษโลก เพื่อการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) โดยให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมเป็นหลักในการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งความสำเร็จทางด้านวัตถุ จนละเลยคุณค่าของวัฒนธรรมและคุณค่าของมนุษย์ (พฤษณี ศิริบรรณพิทักษ์, 2555)

ดังนั้น แนวคิดและหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบใหม่ ต้องออกแบบโครงการและการดำเนินการพัฒนาโดยให้เกิดความสมดุลด้านคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ประกอบด้วยวัฒนธรรม ประเพณี บริบทสังคมแวดล้อม และด้านสิ่งแวดล้อม พิจารณาให้ครอบคลุมไปถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในก่อน ระหว่าง และหลังในการดำเนินโครงการพัฒนาว่าผลของการพัฒนานั้น เกิดผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลใดบ้าง และเกิดขึ้นอย่างไร ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ก็จำเป็นต้องประเมินการดำเนินงานพัฒนาของโครงการร่วมกันด้วย หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา โดยใช้กลไกของการบริหารและจัดการการศึกษาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบาย นำไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นั้น จะส่งผลถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการบริหารและจัดการศึกษานั้น ต้องทำการบริหารและจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ตามหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

(1) มิติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน การบริหารและจัดการศึกษานั้น ผู้กำหนดนโยบายกำหนดหลักสูตร ผู้สอน ต้องทำการออกแบบหลักสูตรที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับด้านการเศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ ในเนื้อหาวิชาเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามแล้ว เราไม่อาจแยกโลกแห่งการศึกษา โลกแห่งเศรษฐกิจ หรือโลกแห่งการทำงานออกจากกันโดยสิ้นเชิงได้เลย ปลายทางความสำเร็จของผู้เรียนหรือแม้กระทั่งกิจกรรมในแต่ละวันของผู้เรียนยังคงมีมิติด้านเศรษฐกิจในทุกวงจรของชีวิต ตั้งแต่ การใช้จ่าย การบริโภค การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสร้างมูลค่าแปลงองค์ความรู้เป็นปริมาณเม็ดเงินเป็นค่าตอบแทนในการทำงานหลังจากสำเร็จการศึกษา คือ เงินเดือน ทำอย่างไรที่ระบบการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา จะสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ เข้าใจในมิติทางเศรษฐกิจ และเข้าใจอย่างถูกต้องว่าผู้เรียนเป็นทรัพยากรมนุษย์ หรือ อาจเรียกว่าเป็น ทูมนมนุษย์ (Human Capital) และเป็นต้นทุนทางสังคมที่จะสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ที่จะสร้างมูลค่าเชิงปริมาณในรูปของเม็ดเงินและสร้างมูลค่าเชิง

คุณภาพ ด้านศักยภาพในการพัฒนาตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไปสู่การพัฒนาทรัพยากรในทุกภาคส่วนต่อไป เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น จะช่วยเพิ่มการกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้สำเร็จการศึกษา หรือ แม้กระทั่งผู้ที่มีทักษะความสามารถในด้านวิชาชีพในกลุ่มของแรงงานมีฝีมือในสังคม ฉะนั้น การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยหลักการสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน เป็นสิ่งกำหนดกรอบการดำเนินการ และวางแผนการบริหารและจัดการการศึกษาให้ครอบคลุมกับองค์ประกอบของมิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในด้านการพัฒนา ดังต่อไปนี้

(1.1) การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น ในเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) แต่ปัจจุบันมิติของการบริหารและจัดการศึกษานั้น มีแนวทางที่กว้างไกลมากกว่านั้น ที่มองไปถึงการวัดและการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) รวมทั้งผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นในการบริหารและจัดการศึกษา ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

(1.2) การพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างมีเสถียรภาพ ผู้เรียนควรได้รับโอกาสของการพัฒนาทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนาการศึกษาในระดับจุลภาคนั้น จะก่อให้เกิดผลต่ออัตราการขยายตัวทางการศึกษาและพัฒนาทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันในระดับมหภาค ในระยะยาวการเติบโตขนาดใหญ่จะนำไปสู่การมีเสถียรภาพในที่สุด การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างยั่งยืน จะมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีส่วนร่วม (Inclusive Growth)

(1.3) การกระจายความมั่งคั่ง การกระจายความมั่งคั่งนั้น การบริหารและจัดการการศึกษาอย่างยั่งยืน ต้องขยายความสามารถในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมผู้เรียนทุกช่วงวัย ทุกระดับชั้น ทุกรูปแบบการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ การบริหารและจัดการการศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ และช่างฝีมือ เพื่อนำส่งผลผลิตของการจัดการศึกษาไปสู่ตลาดแรงงานได้ตรงกับความต้องการและความเป็นจำเป็นในการใช้งาน จากการบริหารและจัดการศึกษาระดับจุลภาคสู่ระดับมหภาค ไปสู่การบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กระจายความมั่งคั่งในรูปแบบของทรัพยากรมนุษย์ไปสู่ระบบเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเช่นกัน

(2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน เมื่อการบริหารและจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ระบบการจัดการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาคนให้มีความรู้ เกิดสมรรถนะของผู้เรียนทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ส่งผลต่อผลิตภาพของทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงาน (ทุนมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์) ที่สูงขึ้นแล้ว จะส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบของมิติของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ทำให้ทรัพยากรมนุษย์เกิดการพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนสังคมฐานความรู้ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต และเกิดการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม

(3) **มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน** การบริหารและการจัดการศึกษานั้น อาจมองในแง่ของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่เหมาะสม ในทุกการดำเนินการของการพัฒนาการศึกษา ความสามารถในการผลิตสิ่งอื่นมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล คือ การชดเชยตำแหน่งงานของบุคลากรทางการศึกษาที่เกษียณอายุไป โดยการเร่งผลิตบุคลากรชุดใหม่มาทดแทนบุคลากร เฉกเช่นการรักษาระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ องค์ประกอบของมิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ได้แก่ สงวนรักษา การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี การมีส่วนร่วมและการกระจายการใช้ทรัพยากร และการร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในฐานะภาคีโลก จากผลการพัฒนาที่ผ่านมามีปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) มีการใช้และทำลายสิ่งแวดล้อมสูง

การศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจากการวิจัย

ชล บุนนาค และคณะ (2561) รายงานผลการวิจัยโครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จากตารางผลการจัดลำดับความสำคัญเป้าประสงค์ SDGs ความคาดหวังในการดำเนินโครงการ ภายในปี 2573 จากเป้าหมายที่ 4 และมีเป้าหมายย่อย 4.1 คือ การสร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและไม่มีค่าใช้จ่าย นำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิผล และมีเป้าหมายย่อย 4.2 สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนเข้าถึงการพัฒนา การดูแล และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เพื่อให้เด็กเหล่านั้นมีความพร้อมสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา การจัดลำดับความสำคัญเป้าประสงค์ SDGs นั้น ยังคงเน้นหรือให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อน

ภานุพันธ์ จินาวรณ์ และคณะ (2566: 376) ศึกษาการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษากับการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม พบว่า ตัวแปรการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่ร่วมส่งผลต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม มี 2 ตัวแปร คือ (1) ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา และ (2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยร่วมกันพยากรณ์การศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนได้ร้อยละ 64.60 จากยุทธศาสตร์ทางการศึกษาทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงการดำเนินตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนมที่ชัดเจนเพียง 2 ยุทธศาสตร์ คือ (1) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาและการผลิต และ (2) การพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สำหรับยุทธศาสตร์ที่เหลือที่ไม่ส่งผล อาจเนื่องมาจากระดับดำเนินการยังไม่ชัดเจนเท่าควร

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน

การบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกิดจากการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถ และศักยภาพของมนุษย์ในกระบวนการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านเจตคติตั้งนั้น ในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้มีบทบาทในเชิงนโยบาย ผู้ปฏิบัติการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการบริหารและจัดการการศึกษานั้น มีความจำเป็นที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ทั้งในด้านปรัชญา ด้านแนวคิดมุมมองที่หลากหลาย เพื่อนำสิ่งเหล่านี้นำไปพัฒนาไปเป็นรากฐานในการบริหารและจัดการการศึกษาแบบต่าง ๆ ตามแนวความเชื่อ ดังต่อไปนี้ แบ่งออกเป็น 3 ทฤษฎีหลัก คือ

1. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behavioral Theories) เชื่อว่า มนุษย์ไม่ได้มีแล้ว การกระทำของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมทุกชนิดของมนุษย์เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และสามารถสังเกตโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) และ การตอบสนอง (Response) นำไปสู่ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม นักทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยมของกลุ่มนี้ ได้แก่ พาพลอฟ (Ivan Petrovich Pavlov) เจ้าของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning Theory) เขาเชื่อว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากความต้องการพื้นฐาน มีแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมเกิดขึ้นโดยสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าพฤติกรรมตอบสนองจะเกิดขึ้น สามารถสังเกตได้ ธอร์นไดค์ (Edward Lee Thorndike) โดยมีหลักพื้นฐานว่า “การเรียนรู้ เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง และ สกินเนอร์ (B.F Skinner) เป็นเจ้าของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) พื้นฐานความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมคือสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม บทบาทของผู้สอนตามแนวคิดของสกินเนอร์ (B.F Skinner) คือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) การใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในการสร้างความพึงพอใจให้กับร่างกาย เมื่อร่างกายแสดงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งออกไป ได้แก่ การให้ของขวัญ รางวัล คำชมเชย เมื่อนักเรียนตอบคำถามถูกต้อง ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทฤษฎีนี้กับผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานน้อย หรือไม่มีเลย หรือไม่เคยผ่านประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ เลย เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาพื้นฐานที่สามารถเขียนในรูปแบบวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สามารถวัดหรือสังเกตได้อย่างชัดเจน การเรียนการสอนที่เน้นการประเมินผลลัพธ์สุดท้าย (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินระหว่างเรียนหรือกระบวนการ (Formative Evaluation) บทบาทของผู้เรียนจึงน้อยกว่าบทบาทของผู้สอนสำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทฤษฎีนี้

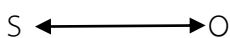
2. ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitive Theories) กลุ่มพุทธินิยม เป็นกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง ซึ่ง

ทฤษฎีปัญญาานิยมนี้ เกิดขึ้นจากแนวคิดของชอมสกี (Chomsky) ชอมสกีเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์นั้น เป็นเรื่องของภายในจิตใจ มนุษย์มีความนึกคิด มีอารมณ์จิตใจและความรู้สึกภายในที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนก็ควรที่จะคำนึงถึงความแตกต่างภายในของมนุษย์ด้วย สิ่งนี้นำไปสู่การออกแบบหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ดังนั้นในการเรียนรู้ก็ต้องมีกระบวนการและขั้นตอนที่แตกต่างกัน บทบาทของครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องเสนอเนื้อหาทั้งหมดสามารถเสนอเนื้อหาบางส่วนและสรุปความอย่างได้ความหมายโดยสมบูรณ์ การเสนอเนื้อหา ของครูผู้สอน ควรมีความต่อเนื่อง ส่วนบทบาทของผู้เรียนสามารถใช้ประสบการณ์เดิมมาเติมให้ สมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้

3. ทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง (Constructivism) มองว่าการเรียนรู้แบบเดิมไม่ใช่ การเรียนรู้ที่ถูกต้อง เพราะไม่ใช่การสอนให้เด็กเรียนรู้ เด็กไม่ได้เรียนรู้เอง ไม่ได้คิดเอง จึงพบว่าการ พัฒนาศักยภาพสมองไม่ใช่การให้เด็กเป็นผู้รับอย่างเดียวเท่านั้น ทฤษฎี constructivism หรือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบใหม่ คือ เด็กและครูเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผู้เรียนจะมีความสัมพันธ์กับผู้สอนดีกว่าการเรียนรู้รูปแบบเดิม เพราะมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เรียนและผู้ทำหน้าที่สอน มีรูปแบบการเรียนรู้ตาม แนวคิดของเพียเจท์ (Jean Piaget) เป็นการเรียนรู้แบบเดิมที่เราใช้กันมานาน คือ การจัดการเรียนรู้ ที่ครูเป็นผู้ให้ข้อมูลและนักเรียนเป็นผู้รับข้อมูล ครูยิ่งให้ข้อมูลมากเท่าไร นักเรียนก็ยิ่งรับข้อมูลได้ มากเท่านั้น ซึ่งเสนอในรูปแบบการลูกศรทางเดียวได้ดังนี้

ภาพที่ 1: รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของเพียเจท์ (Jean Piaget)

ภาพที่ 2: รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดย Professor Seymour Papert

จากภาพที่ 1 และ 2 ภาพ นั้น S (Stimulant) คือ แรงกระตุ้น อาจเป็นครู ผู้สอน หรือ สิ่งแวดล้อมที่จะไปกระตุ้นนักเรียนหรือผู้เรียน และ O (Organism) คือ ผู้ที่ถูกกระตุ้น คือ นักเรียน หรือผู้เรียน จะเห็นได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดย Professor Seymour Papert จะทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาศักยภาพจากการ เรียนรู้และสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้อาจเป็นกลไก หรือ กระบวนการหนึ่งที่มีส่วนช่วย ส่งเสริมการพัฒนาการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนได้ทำการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self Directed

Learning) จะนำไปสู่ก้าวเล็ก ๆ ของการพัฒนาการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

องค์ประกอบของการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศต่าง ๆ ของโลกให้มีมาตรฐานและมีความสุขในการดำรงชีวิต การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยทั่วไปจะกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบ จะมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสีเขียวที่ทำให้เกิดความยั่งยืนต้องบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษา ที่จัดการสอนให้แก่ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดสภาพการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้สอนสามารถจัดการสอนให้เกิดองค์ความรู้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ในทุกระดับได้ ทำให้เกิดองค์ประกอบของของการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในทุกระดับของการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ
2. การพัฒนาผู้บริหารเป็นผู้บริหารในยุคการศึกษา 4.0
3. การพัฒนาผู้สอนเป็นผู้สอนแบบมืออาชีพ (Professional)
4. การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competencies)
5. การบริหารงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา
6. การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา
7. การส่งเสริมและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในพัฒนาการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจากการวิจัย

จากรายงานผลการวิจัยโครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 4 เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานั้น พบว่า ปัญหาจัดการศึกษานั้นยังขาดองค์ความรู้ที่สนับสนุนแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน โดยที่ผ่านมายังไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกจุด จากผลคุณภาพการศึกษาไทยที่ได้ผลต่ำลง (ชล บุนนาค และคณะ, 2561: 2-94) ในการดำเนินงานเพื่อบรรลุ SDGs (Means of Implementation หรือ MoI) สำหรับ SDGs ตามเป้าหมายข้อที่ 4 นั้น ยังได้กล่าวถึงกลไกที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายประกอบด้วย

1. กลไกในการระดมทรัพยากรทางการเงิน
2. กลไกในการพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
3. กลไกการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building) การทำกิจกรรมการค้าโลกและกระบวนกรโลกาภิวัตน์มีความเท่าเทียมกัน การรวมกลุ่มกันในระดับภูมิภาค

(Regional Integration) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบรรลุ SDGs ในระดับชาติ (national enabling environment)

4. กลไกข้างต้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ในประเทศนั้นภาครัฐถือเป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการนำวาระการพัฒนา 2030 ไปปฏิบัติ แต่การปฏิบัตินั้นอาจทำโดยภาครัฐเองหรือทำร่วมกับภาคส่วนอื่นด้วยก็ได้ ซึ่งภาคส่วนอื่นในระดับชาติ ภูมิภาคและโลกต่างมีความรับผิดชอบในการสนับสนุนเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นเดียวกัน กลไกดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของ Multi-Stakeholders Partnership ก็ได้ สามารถทำเป็นหุ้นส่วนภาคีแบบแยกเป็นแต่ละประเด็นในการพัฒนาได้ ฉะนั้น ในวาระการพัฒนา ปี ค.ศ. 2030 จึงไม่ใช่เพียงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเท่านั้น

บทสรุป

การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากร ทั้งทางด้านคน งบประมาณ เวลา โดยเกิดจากการการสร้างความสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา ได้แก่ (1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน และ (3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ที่เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ตามเป้าหมายข้อที่ 4 ว่าด้วย การสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจากผลของโครงการวิจัยนั้น รายงานถึง สถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย (12 เป้าหมาย) เป้าหมายที่ 4 มีความยั่งยืนในระดับปานกลาง แต่เป้าประสงค์ที่ 4.1 คุณภาพการศึกษา ในทุกระดับ อยู่ในระดับวิกฤต (ชล บุนนาค และคณะ, 2561) การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจึงเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และยังคงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการช่วยกันจัดการศึกษา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคีเครือข่าย และผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ที่นำผลผลิตจากการจัดการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ส่วนบริบทในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จึงต้องทำการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตร การปรับบทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน สิ่งเหล่านี้เกิดจากฐานรากจากทฤษฎีการเรียนรู้ทั้งจากนักคิดทางการศึกษา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา ที่นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการปรับใช้ ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังต่อไปนี้ (1) การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในทุกระดับของการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ (2) การพัฒนาผู้บริหารเป็นผู้บริหารในยุคการศึกษา 4.0 (3) การพัฒนาผู้สอนเป็นผู้สอนแบบมืออาชีพ (Professional) (4) การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competencies) (5) การบริหารงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา (6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา และ (7) การส่งเสริมและสนับสนุนสิ่ง

อำนวยความสะดวกในพัฒนาการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

เอกสารอ้างอิง (References)

- ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ. (2567). การบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 7(2), 484 – 499.
- โสภณ ลีอด้ง และชยาภรณ์ จตุพรประสิทธิ์. (2567). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: จากความคาดหวังสู่อนาคต. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง. 13(1), 76- 93.
- ภานุพันธ์ จินาวรณ, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และ จารุวรรณ เขียวน้ำชุม. (2566). การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษากับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม. Journal of Roi Kaensarn Academi. 8(4), 361 - 378.
- กุลจิรา รักชนคร. (2563). การศึกษารอบแนวคิดของผู้บริหารมีอาชีพยุคการศึกษา 4.0. Journal of Modern Learning Development. 5(4), 206 – 217.
- ธีรศักดิ์ อุปรมย์ อุปไมย อธิชัย และสุชาติ บางวิเศษ. (2563). การบริหารและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พระมหาสัมฤทธิ์ อธิจิตโต (ธำพร). (2562). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์เพื่อการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. 2(2), 11 – 23.
- ชล บุนนาค และคณะ. (2561). โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). ในรายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา เจริญชี. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน Education for Sustainable Development (ESD). วารสารสมาคมวิจัย, 21(2), 13-18.
- พิณสุตา สิริธรรังศรี. (ม.ป.ป.). การศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน: การศึกษาโดยการเรียนรู้ร่วมกัน. สืบค้นเมื่อ เมษายน 5, 2567 จาก <https://www.dpu.ac.th/ces/kmces/p1>.